

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Hur ser pedagogerna på flerspråkiga barn i förskolans verksamhet?

En kvalitativ studie om arbetssätt och metoder för att främja flerspråkiga barns språkutveckling.

Marie-Louise Axelsson

LAU370

Handledare: Lilian Nygren-Junkin

Examinator: Tore Otterup

Rapportnummer: VT08-1350-201

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen *Långa lärarprogrammet LAU 370*

Titel: Hur ser pedagogerna på flerspråkiga barn i förskolans verksamhet?

En kvalitativ studie om arbetssätt och metoder för att främja flerspråkiga barns språkutveckling.

Författare: Marie-Louise Axelsson

Termin och år: Vt 2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Lilian Nygren-Junkin

Examinator: Tore Otterup

Rapportnummer: VT08-1350-201

Nyckelord: flerspråkighet, förskolan, pedagoger, arbetssätt

Syfte: Studiens syfte är att undersöka vad pedagoger i tre olika förskolor har för arbetssätt och metoder när de skall arbeta för att främja barnens identitet och språkutveckling. Ett annat syfte är att ta reda på hur pedagogerna i förskolan anser att det är att jobba med flerspråkiga barn.

Huvudfråga: Studiens frågeställning lyder: Vad har förskolorna i min kommun för tillvägagångssätt och metoder för att stimulera flerspråkiga barns språkutveckling?
Hur ser lärarna i förskolan på arbetet med flerspråkiga barn?

Metod och material: Undersökningen använder sig av den kvalitativa studien med semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna som gjordes på nio pedagoger i förskolan spelades in på band och det materialet som man kom fram till blev vissa delar transkriberat och sammanfattade i sin helhet. De delar av intervjuerna som kunde vara relevanta har använts och vidareutvecklades i arbetet.

Resultat: Pedagogerna i förskolan anser att flerspråkiga barn är en tillgång till verksamheten och det fanns inga nackdelar att ha barn med annat modersmål i barngruppen. Pedagogerna har inga speciella arbetsmetoder när de arbetar med flerspråkiga barn utan de är tydligare när de pratar med de barnen och pedagogerna anser att det bästa för barnen är om de är med i barngruppen och deras planerade aktiviteter för hela barngruppen. De pedagoger som hade flerspråkiga barn arbetade taktilt och visuellt när de arbetade med de flerspråkiga barnen.

Betydelse för läraryrket: Flerspråkiga barn kommer alla pedagoger i förskolan någon gång att ha i barngrupp. Det är därför viktigt att ha kunskap om hur man som pedagog skall arbeta för att främja de flerspråkiga barnens identitet och språkutveckling. Att lärarutbildningen i framtiden kommer att ha en fördjupning om flerspråkiga barn skulle vara bra. Eftersom fler barn med ett annat modersmål kommer att vara en naturlig del av förskolans verksamhet, då underlättar det om lärarutbildningen utbildar lärare som har en kunskap om flerspråkiga mot de yngre åldrarna.

Innehållsförteckning

Innehåll

Abstract

Innehåll

1. Inledning	1
1.2 Syfte och problemformulering	2
2. Bakgrund	2
2.1 Läroplanen för förskolan (Lpfö98)	2
2.2 Modersmål, modersmålsstöd och flerspråkighet.....	3
3. Tidigare forskning	5
3.1 Skolverket och Myndigheten för skolutveckling	5
3.2 Barnens språkutveckling i förskolans verksamhet	7
3.3 Lekens betydelse för språkstimulering.....	7
3.4 Pedagogernas betydelse för mångfald i förskolan.....	8
4. Metod	10
4.1 Kvantitativ och kvalitativ forskning.....	10
4.2 Val av metod för undersökningen	11
4.3 Generaliserbarhet, tillförlitlighet (reliabilitet) och giltighet (validitet).....	11
4.4 Etiska frågor	12
4.5 Val av skolor och intervjupersoner	12
4.6 Genomförandet av intervjuerna.....	13
5. Resultat	14
5.1 Intervju med förskola (A) som har få flerspråkiga barn.....	14
5.2 Intervju med förskola (B).....	16
5.3 Intervju på förskola med större andel flerspråkiga barn	17
5.4 En bild från verkligheten.....	19
5.4.1 Hur pedagogerna arbetar med barn som inte har det svenska språket.....	19
5.5. Diskussion av resultat.....	21
5.5.1 Undersökningens resultat i förhållande till litteraturen	21
5.5.2 Resultat i förhållande till syfte och problemformulering.....	24
5.5.3 Förslag till förbättring och fortsatt forskning	25
6. Mina slutsatser	26
Referenser	27
Bilaga 1	28

1. Inledning

Att arbeta i förskolans verksamhet idag och i framtiden innebär att jag som blivande lärare måste ha kunskap om och förståelse för hur man arbetar med barn som har ett annat modersmål. Läraryrket kan vara komplext även om man är i en enspråkig verksamhet, men barn med ett annat modersmål kräver att pedagogerna har rätt kunskaper om hur man bemöter och arbetar med dessa barn. Eftersom vårt samhälle idag är mångkulturellt måste vi vara beredda på att förskolorna kommer att ha fler barn med ett annat modersmål och en annan kultur än den svenska.

Den förskoleavdelning som jag praktiserade på under min första vfu i lärarutbildningen hade två somaliska barn och övriga 16 barn i barngruppen var svenska. Det som fick mig att vilja forska om barn med ett annat modersmål än det svenska var en observation jag gjorde på denna förskola; hur pedagogerna kommunicerade med de somaliska barnen eftersom barnen inte hade det svenska språket. Det som pedagogerna gjorde var att vara extra tydliga och de använde sig mycket av kroppsspråket. Detta fungerade mycket väl med dessa barn, men fungerar de för andra barn med ett annat modersmål? Detta fick mig att vilja veta mer om hur det egentligen ser ut på några olika förskolor i min kommun.

Det som jag vill komma fram till i detta arbete är att ta reda på hur förskolorna i min kommun arbetar med barn som har ett annat modersmål men framför allt att kunna få nya arbetsmetoder och ett annat arbetstänkande med att arbeta med flerspråkiga barn. Detta ämne har jag inte läst så mycket om under min studietid och därför kände jag att det saknades något i min utbildning. Jag tycker att barn med annat modersmål skall ha pedagoger runt sig som vet vad det innebär att arbeta med barn som har utländsk bakgrund och framför allt ska pedagogerna ha rätt kunskaper för att kunna ge flerspråkiga barn en trygghet och att de blir sedda som vilket barn som helst. Jag finner det viktigt att ha rätt kunskaper för att kunna arbeta med barn som har ett annat modersmål. Jag bedömer att man stjälper mer än man hjälper barnen om man inte har de rätta kunskaperna om hur man ska lära barnen att förstå det svenska språket. Jag kände att jag inte vill komma ut i arbetslivet utan en del kunskaper om hur man bemöter och arbetar med barn som har en utländsk bakgrund i förskolan.

Detta arbete hoppas jag att andra lärarstudenter men också lärare kommer att ha nytta av i sina arbetssätt.

1.2. Syfte och problemformulering

Syftet med arbetet är att ta reda på hur förskolorna i min kommun arbetar med flerspråkiga barn. Det viktiga är att ha arbetsmetoder som främjar barn med annat modersmål. Vårt samhälle ändrar sig ständigt och vi kommer att få fler och fler utländska barn i förskolan. Det är då viktigt att vi som lärare har de kunskaper som behövs för att kunna arbeta med flerspråkiga barn, men också att vi framför allt ska se till barnens behov. Det är viktigt att veta hur det arbetas i kommunen och vad som finns i kommunen för att hjälpa barn med annat modersmål för att stärka sitt språk- och sin identitetsutveckling.

Jag vill veta vad förskolorna i min kommun har för tillvägagångssätt och metoder för att stärka flerspråkiga barns språk- och identitetsutveckling, och dessa frågor vill jag få besvarade:

- **Vad har förskolorna i min kommun för tillvägagångssätt och metoder för att stimulera flerspråkiga barns språkutveckling?**
- **Hur ser lärarna i förskolan på arbetet med flerspråkiga barn?**

2. Bakgrund

I detta kapitel behandlas Läroplanen, Skolverket, och Myndigheten för skolutveckling. Hur skall barn med annat modersmål bemötas och vad har de för rättigheter?

2.1 Läroplanen för förskolan (Lpfö98)

Enligt läroplanen för förskola skall den pedagogiska verksamheten anpassas till alla barn i förskolan. Det skall inte finnas någon betydelse att det är många barn med olika modersmål. Man skall se dessa barn som en tillgång till en annan kultur och ett annat språk.

Eftersom vårt samhälle har en växande rörlighet över nationsgränserna så skapar detta kulturellt mångfald i förskolan. Om barngrupperna i förskolan är mångkulturellt blandade blir detta positivt eftersom det ger barnen en respekt och hänsyn för varje människa, oberoende av personens bakgrund (Utbildningsdepartementet 1998, s 4).

Några punkter som vi lärare ska arbeta med i arbetslag och i förskolan:

- Att barnen känner sig delaktiga i sin egen kultur och utveckla känsla och respekt för andra kulturer. Det är viktigt att barnen får reda på hur det är i just deras länder men också hur det ser ut i vårt land med traditioner, historia osv.
- Flerspråkiga barn skall utveckla sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål. Det är viktigt att barnet eller barnen får tillgång till modersmålsstöd. Barn med annat modersmål lär sig svenska snabbare och lättare om de har sitt modersmål som grund (Utbildningsdepartementet 1998, s 9)

Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden. Förskolan skall medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjligheter att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål (Utbildningsdepartementet 1998, s 6).

För närvarande erbjuder endast var fjärde kommun i Sverige modersmålsstöd vilket betyder att det är pedagogerna i förskolan som i sitt dagliga arbete får stötta barnet i att utveckla sitt modersmål utan direkta riktlinjer från kommunen (Myndigheten för skolutveckling 2006, s 25).

- Visa respekt för föräldrarna och känna ansvar för att det utvecklas en tillitsfull relation mellan förskolans personal och barnens familjer (Utbildningsdepartementet 1998, s12). Detta gäller självklart alla barn och deras föräldrar men det är extra viktigt att få en bra kontakt med de utländska föräldrarna för att få dessa att känna sig trygga med pedagogerna och deras arbete i förskolan.

På Skolverkets hemsida står det att det är närmare 61 550 barn i förskolan, år 2006, som har ett annat modersmål än det svenska. Det ger oss en siffra på ungefär 15.5 % av alla barn i förskolan som har ett annat modersmål än det svenska. Att det var så många barn med ett annat modersmål i förskolan visste jag inte förrän jag läste på skolverkets hemsida om barn med annat modersmål. Detta visar att blivande lärare i förskolan är tvungna att läsa in sig på barn med annat modersmål om hur man ska kunna främja deras vistelse i förskolans verksamhet. Det står också att det bara är 9568 av 61550 inskrivna barn i förskolan som har modersmålsstöd, det ger oss en siffra på ungefär 16 % (Skolverket.se).

Det är en mycket viktig uppgift för pedagoger inom förskolan att stärka barnens språk och identitetsutveckling. Detta måste pedagogerna i förskolan tänka på och fundera över. Det kan lätt hända att det annars vänder upp och ned på barnens språk och identitetsutveckling om man inte arbetar på rätt sätt och med rätt metoder med barn som har ett annat modersmål. Språk och identitetsutveckling går hand i hand med varandra eftersom barnen lär sig nya erfarenheter som hjälper barnen att skapa sig en identitet. Språket är inte bara en kommunikation genom tal utan i språket ingår även gester, miner, musik m.m. Sammanlagt är språket inte bara en bärare av identitet utan också vår kultur bärs upp med vårt språk (Myndigheten för skolutveckling 2006, s 13)

2.2 Modersmål, modersmålsstöd och flerspråkighet

Ladberg skriver i *Barn med flera språk*, att flerspråkiga barn har funnits i förskolans verksamhet länge men det var först i mitten av 1980-talet som de flerspråkiga barnen uppmärksammades. Det uppmärksammades i samband med kommunal flyktingmottagning och för förskolorna innebar detta att det tillkom flerspråkiga barn i verksamheten (Ladberg 2003, s 5).

Modersmålsstödet och modersmålsundervisningen har till uppgift att utveckla barnets/barnens förstaspråk (modersmål). Det innebär att barnen har modersmål som stöd i sin språkliga, kognitiva och kunskapsmässiga utveckling. Barnen ska också utveckla sin etniska identitet. Föräldrarna har modersmålet som stöd i sin uppfostran men det är också en trygghet för barnet att kunna lära sig det svenska språket. Modersmålet är det första språk som barnet lär sig tala som litet barn. Det finns de barn som har två modersmål och det är möjligt genom att barnet har föräldrar som talar olika språk. När barnet har lärt sig sitt modersmål så kan ett andra språk läras in i den miljön som det språket talas. Ett välutvecklat modersmål hjälper inläringen av ett eller flera andra språk (Nygren-Junkin 2006, s 1).

Flerspråkighet innebär att personen kan kommunicera med hjälp av ett eller flera språk, antingen det är aktiv eller passiv flerspråkighet. En flerspråkig person behärskar flera språk

någorlunda bra och personen kan betrakta språken som sina egna. Flerspråkig är man när man själv anser att man är det. Vi som har svenska som modersmål och har engelska som andraspråk känner oss inte alltid som flerspråkiga. ”Om inläringen av ett andraspråk påbörjas först efter det att förstaspråket etablerats, efter ca tre års ålder, talar man om andraspråksinläring, *successiv* inläring av ett andraspråk” (Myndigheten för skolutveckling 2006, s 19).

Det viktiga är att lägga grunden till en verksam flerspråkighet hos de barn som har annat modersmål än det som är samhällets offentliga språk.

Det är inte pedagogernas sak att bestämma om huruvida barnen skall bli enspråkiga eller flerspråkiga som vuxna. Pedagogens ansvar är att stödja föräldrar och barn med kunskap. Detta för att pedagogerna ska kunna lägga grunden till flerspråkighet hos barnen med annat modersmål (Ladberg 2003, s 5). Flerspråkighet är egentligen inte någon fråga för den pedagogiska verksamheten utan det är en politisk fråga. Det är en mänsklig rättighet att få bruka sitt modersmål, men det är dessutom en mänsklig rättighet att ha möjlighet att få lära sig det språk som samhället man lever i talar. Flerspråkigheten i sig är inte speciellt eller svårt, utan det är lika vanligt som enspråkighet (Ladberg 2003, 15).

Eftersom insikterna om flerspråkighet ännu är begränsade i samhället kan det vara väsentligt för familjerna att få stöd och uppmuntran av pedagogerna i förskolan (Myndigheten för skolutveckling 2006, s 24)

Ladberg (2003), skriver att språket är en bro mellan människor, det menas att vi behöver använda språket för att kunna nå fram till andra och det är ett sätt att uttrycka sig i vad man känner och tänker. Berövas man möjligheten att lära sig språket kommer personen i fråga att känna utanförskap och bli ensam (2003, s 7). Personer som tidigt har tillgång till fler språk där nivå och begreppsvärden kopplas ihop visar sig vara bättre på att tillgodogöra sig ännu ett språk senare i livet än enspråkiga personer har (Nygren-Junkin 2006, s 2). ”En annan risk är att man försvårar barnets språkutveckling för att man tror att det är bättre att begränsa antalet språk, t.ex. genom att familjen håller sig till ett enda språk eller genom att barnets modersmål inte används i skolarbetet” (Ladberg 2003, s13).

Många föräldrar med utländsk bakgrund har fått upplysningen att de inte skall prata på sitt modersmål med sina barn. Denna upplysning har föräldrarna fått av auktoriteter som bvc-personal, talpedagoger och barnläkare som i all välvilja men av brist på kunskap gett detta råd. Många föräldrar över hela världen har av omtanke om sina barn lämnat sitt eget språk och bytt till det nya landets språk. Detta för att ge sina barn en bättre tillvaro samt att de inte skall känna utanförskap i det nya samhället. Detta kan föra till irritation och konflikter inom den egna familjen, eftersom alla familjemedlemmar kanske inte kan behärska det nya språket. Detta är fullständigt onödigt därför att alla barn kan lära sig flera språk (Ladberg, 2003, s 13).

3. Tidigare forskning

Detta kapitel tar upp vad som tidigare kommit fram i forskningen om modersmål i förskolan.

3.1 Skolverket och Myndigheten för skolutveckling

Skolverket skriver i *Flera språk- fler möjligheter* (2002), att modersmålsstödet ska vara obligatoriskt för barn i förskolan om föräldrarna önskar detta.

Anledningen till att Skolverket förordar att modersmålsstöd i förskolan skall vara obligatorisk för kommunerna att anordna och att det ska omfatta barn från ett års ålder är att forskning och beprövad erfarenhet visar att satsningar som påbörjas tidigt är det som på sikt ger både bäst resultat och är kostnadseffektivast (Skolverket 2002, s 19).

Skolverket anser att alla barn och ungdomar har rätt till sitt eget språk men också till sin egen identitet. Skolverket menar att förskolan och skolan skall främja och stödja barnens utveckling i sitt modersmål och i det svenska språket.

Att sätta barnet i centrum och att se till varje individs behov är något som Skolverket vill att pedagoger i förskolan ska göra. Skolverket skriver att det är viktigt att stödja språkutvecklingen under barnens skolgång, detta för att hjälpa barnen tidigt i livet och i skolarbetet. Verket vill satsa på förskolan genom att ge den möjlighet till kompetensutveckling. I den kompetensutvecklingen bör ingå ett arbete med mångkulturalitet och studier av mångkulturella barngrupper för att på så sätt förstå barnens behov och möjligheter och genom detta kunna ge barnen en trygghet i förskolan. För att barn med ett annat modersmål skall kunna få tillägna sig det svenska språket på ett lustfyllt och behovsanpassat sätt är det viktigt att barnet deltar i den dagliga verksamheten i förskolan. Det som behövs av pedagogerna är att de vet vad som krävs av dem och genom detta kan de ge barnen en trygghetskänsla gentemot andra barn och pedagogerna själva. Det är positivt och ger bäst resultat om man har ett modersmålsstöd som är en integrerad del i verksamheten (Skolverket 2002, s 20). Detta kan vara bra i början då barnet inte kan någon svenska. Pedagogerna kan då få stöd av en modersmåls lärare och barnet känner en trygghet när det finns en vuxen som kommunicerar med barnet på sitt modersmål; ett språk som barnet förstår.

Skolverket skriver i *Flera språk- fler möjligheter* (2002), om utveckling av modersmålsstöd och även modersmålsundervisning bör bli obligatoriskt i alla kommuner. Rapporten tar bland annat upp att former för modersmålsstöd i förskolan inte finns i styrdokumentet för förskolan. Men de skriver senare i rapporten att "... barn och elever med flerkulturell bakgrund behöver bättre stöd i förskolan och skolan för sin utveckling som flerspråkiga och flerkulturella individer" (Skolverket 2002, s 74).

Skolverket (2002) skriver att Lpfö98 tar upp, att förskolan ska bidra till att barn med annat modersmål skall få möjligheter att få utveckla både modersmålet och det svenska språket. Rapporten visar att det inte har blivit någon större satsning på modersmålsstödet och det är lågt prioriterat i de olika kommunerna.

Tre aspekter på modersmål i rapporten *Flera språk- fler möjligheter* (2002).

- Modersmålets betydelse för identitetsutvecklingen
- Modersmålet som ett av de flerspråkiga barnens och elevernas språk
- Modersmålet som ett verktyg för lärande (Skolverket 2002, s 74)

I identitetsutvecklingen hos barn ingår det att veta hur det ser ut i deras kultur, hur man pratar med andra barn och hur man pratar med vuxna. Det kan se olika ut beroende på varifrån

barnen kommer. Språket och identiteten går hand i hand. Barnens sätt att kommunicera på det egna modersmålet blir också oftast det talade språket. Men språket är inte bara den talade kommunikationen utan med språket tillkommer också kulturen, historia om landet och dess kultur. I språket ingår även mimik, gester och musik. Man kan säga att språket är en bärare av identitet och kultur (Ladberg 2003, s 13). Små barn lär sig språket när de vistas i sina hem eller i samhället de är bosatta i. De lär sig inte bara grammatik, får ett större ordförråd och pragmatik, utan barnen lär sig samhällets och hemmets normer. Traditioner och värderingar beror på var man härstammar ifrån, om man är född i ett annat land med en annan kultur eller om man är född i ett svenskt samhälle (Axelsson 1999, s 36). Språket är en stor del av barnens identitet. Språket ger barnen självkänsla och framför allt ges det möjlighet till nya erfarenheter och att utveckla sin egen identitet. Språket hjälper oss att tänka, vi kan drömma oss bort och lär oss att uttrycka oss i vardagen. Kultur och språk hänger ihop och det är med hjälp av språket som vi fungerar i den kultur som man finner sig i.

Det är mycket viktigt att barnen uppmuntras i förskolan att använda sitt modersmål eftersom modersmålet är en grund för att kunna lära sig nya språk (Myndigheten för skolutveckling 2006, s 7). Att ha modersmålet som ett verktyg kan innebära att om barnen får modersmålsstöd redan under sin vistelse i förskolan under tidiga år har dessa barn inga större problem med att snabbt lära in det svenska språket.

Det står i *Komma till tals* (2006) att barn som har ett annat modersmål skall få den hjälp och stöttning från förskolan som krävs för att barnet skall få en möjlighet att utveckla sitt modersmål och det svenska språket. Lärandet är en livslång process, och både förskolans och skolans verksamheter skall arbeta mot samma mål. Förskolan blir för både barn och föräldrar som har en utländsk bakgrund ofta den första kontakten med vårt samhälle. Pedagogerna i förskolan är för många föräldrar en representant för samhället och vårt sätt att bemöta både barn och föräldrar får en stor betydelse. Det är inte bara barnen som pedagogerna måste lära känna och ge trygghet till i verksamheten utan även föräldrarna. Det är viktigt att få en bra start och se till att föräldrarna känner trygghet med pedagogerna. Förskolan skall visa både föräldrar och barn respekt. Pedagogernas och föräldrarnas uppdrag är att gemensamt fostra barnet så att han eller hon kan leva och fungera i dagens samhälle, (Myndigheten för skolutveckling 2006, s15).

Barnen behöver en vidgad kunskap med varierande innehåll för att kunna möta samhället i framtiden. Myndigheten för skolutveckling skriver i *Komma till tals* (2006), att personalens viktigaste uppgift är att kunna möta omgivningens omställningar. Det är inget nytt att vårt samhälle idag är mångkulturellt. Med ett mångkulturellt samhälle så krävs det av pedagogerna i förskolan att de har rätt kunskaper för att kunna möta de barn som har ett annat modersmål. För att pedagogerna ska kunna stödja de barn som har ett annat modersmål krävs det att pedagogerna utvecklar ett interkulturellt förhållningssätt (Myndigheten för skolutveckling 2006, s 11). Pedagogerna måste se till att man förbereder alla barn på lika villkor. Om en modersmåls lärare kan finnas tillhands och lära pedagogerna hur man lättast kan kommunicera med barnet som har ett annat modersmål, vore detta en tillgång till verksamheten.

Myndigheten för skolutveckling 2006, skriver att läroplanen tar upp att barn med annat modersmål skall få stöd i att utveckla en dubbel kulturtillhörighet. Det är då viktigt att pedagogernas inställning och värdesystem berör kommunikationen med de barn och föräldrar som har en annan språklig och kulturell bakgrund (Myndigheten för skolutveckling 2006, s 14).

3.2 Barnens språkutveckling i förskolans verksamhet

Ladberg skriver i *Barn med flera språk* (2003), att språket behöver vara betydelsefullt för barnen att lära sig. Med detta menas att barnen ska kunna tala känslomässigt med personer som för barnen är viktiga. Ladberg skriver vidare att språket måste vara betydelsefullt för att inläringen ska kunna bli effektiv. Det räcker inte med att språket finns i rummet man vistas i utan språket måste upplevas som en betydande del av vardagen när man kommunicerar med varandra (Ladberg 2003, s 48). Det är personer som finns i närheten av barnet som anses som viktiga. Det är dessa personer som barnet vill umgås med, men de är också en del i det språkliga lärandet. Det kan vara människor som vi älskar och tycker om exempelvis mormor, farfar, kusiner med flera. Det blir enklare att lära sig ett språk om man kommunicerar med någon närstående som man har någon form av relation till.

Språkbruket växer ur närhet som kroppsspråk och en trygghet till människor runt barnet. När ett barn börjar i förskolan behövs det en periods inskolning. Detta innebär att barnet måste lära känna pedagogerna och få en trygghet till de personerna. Känner barnet sig inte tryggt pratar barnet inte med de ”nya” vuxna (Ladberg 2003, s 61). Trygghet kan vara när man känner igen en lukt eller ett ansikte. Barnen lär genom att ha förebilder och pedagogerna i en förskoleverksamhet blir ofta en förebild för barnen. Att den vuxne är en förebild är en viktig del för utvecklingen hos barnen. Detta för att de skall få ett rikt språk. Att ha både vuxna och andra barn runt sig som intresserar sig för vad man har att säga är en viktig del i språkutvecklingen. Det ger samtidigt den trygghet som är viktig i sammanhanget. Det ger även barnet en trygghet i barngruppen. Man blir sedd som en individ.

Barn ser hur vuxna och andra barn gör och härmar efter dem. Barnen tillägnar sig vanor och värderingar genom att se vad de andra barnen gör och inte gör (Ladberg 2003 s 67). Ett exempel är att om de yngre pojkarna ser att de äldre pojkarna inte gråter då lär sig de yngre pojkarna att inte gråta. Samtidigt kan man se att om inte barnets modersmål pratas så lär sig barnet att det språket inte skall pratas (Ladberg 2003, s 67). Skulle det vara så att de vuxna och barnen i verksamheten växlar mellan olika språk ja då lär sig barnet snabbt att det är en naturlig del i vardagen. Skulle däremot verksamheten vara enspråkig så förhåller sig barnet till det och det blir ett naturligt inslag i barnets vardag i förskolan.

Förskolans verksamhet skall utveckla språksituationer som ger möjligheter att stödja både barnet och dess familjer.

Eftersom en stor del av de flerspråkiga barnens utveckling av svenska språket sker i förskolan, måste personalen vara medveten om hur talutrymmet fördelas mellan barn som har svenska som modersmål respektive barn som har andra språk. Studier visar att det finns tendenser hos personalen att ha ett förhållningssätt gentemot ”svenska” barn och ett annat gentemot flerspråkiga barn. De flerspråkiga barnen får färre frågor än de som har svenska som modersmål (Myndigheten för skolutveckling, 2006 s27).

Det som pedagogerna tydligt gör enligt denna studie är att ställa motfrågor till de svenska barnen om t.ex. vad som hände i sagan om ”de tre små grisarna”. Ofta får de svenska barnen frågorna medan de flerspråkiga barnen sällan eller aldrig får frågor om vad som händer i sagan.

3.3 Lekens betydelse för språkstimulering

Enligt Ladberg (2003), är leken viktig för barnets språk och det blir ett lekspråk som är en viktig del i språkutvecklingen (Ladberg 2003, s 68). Det är pedagogernas uppgift att ge barnen språk som de kan använda sig av när de leker med andra barn i verksamheten.

Enligt Myndigheten för skolutveckling (2006), har barn som har utvecklat sitt modersmål och är trygga i sin identitet har goda förutsättningar att lära sig det nya språket genom att lyssna, träna och pröva sig fram genom leken i förskolan (2006, s 11). Barnen använder sig av språket för att samtala med andra barn men de samtalar inte på samma sätt med vuxna. De flerspråkiga barnen lyssnar på de äldre barnen och även på pedagogerna i verksamheten och på detta sätt får barnen språklig tillförsel (Ladberg 2003, s 146).

Den pedagogiska miljön ska erbjuda barnen lusten att vilja utforska, leka, skapa och lära. Sammanbinder man det utformade arbetet med lyhördhet och fantasi kommer förskolan att bli spännande, rolig och utvecklande för barnen som vistas i verksamheten. Vardagen utgör basen i förskolan och leken bör finnas där som en daglig rutin som främjar lärandet (Myndigheten för skolutveckling 2006, s 35). Ladberg skriver att om barnen får utveckla leken ostört, kommer leken på ett varierande sätt att utveckla språkanvändningen som då blir växlande och barnens egna erfarenheter tillgodogörs i leken. Är det flera barn med olika kulturer kommer barnen automatiskt att få nya erfarenheter av varandra (2003, s147). Barnen lär sig att de barn som har en annan kultur, kan leka på ett annat sätt än vad de svenska barnen gör och detta kommer att ge nya kunskaper som barnet kommer att göra om till sina egna erfarenheter.

Ladberg menar att leken med jämna mellanrum är i behov av näring. Näringen för leken är nya upplevelser, eftersom rika upplevelser ger barnen rikt språk (Ladberg 2003, s 156). Pedagogerna är en resurs för att kunna ge barnen nya erfarenheter och nya utgångspunkter i leken som barnen bearbetar tillsammans med andra barn när de leker.

”Vuxna berikar också barns lekvärld genom att tillhandahålla material, idéer och färdigheter som både kan utveckla verksamhetsfältet för barn lek och ökar möjligheten till barn lärande (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2003, s 205).

Vuxendeltagande kan ha både positiva och negativa effekter. Det positiva är att de vuxna kan erbjuda nytt material att använda i leken, men också nya idéer på hur man kan få barnen att leka i större grupper (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2003, s 204). Det är med andra ord betydelsefullt om pedagogerna kan vara delaktiga i barnens lek. Det är dock viktigt att det är barnen som bjuder in pedagogerna i leken och inte tvärtom.

3.4 Pedagogernas betydelse för mångfald i förskolan.

Bozarslan skriver i *Möte med mångfald* (2001), att som pedagog har vi stort ansvar för att reflektera vårt samhälles värderingar och syn på hur pedagogerna bemöter och tar hand om barnen i förskolan. Som svensk pedagog ska vi förmedla vårt samhälles värderingar till förskolebarnen. Vi är representanter för vår kultur och vi har i uppdrag att invitera flerspråkiga barn och deras föräldrar in i kulturen (Bozarslan 2001, s 16). Hon skriver också att mångfalden skall synas i det vardagliga arbetet i förskolans verksamhet. Man ska lyfta fram likheter och olikheter bland olika kulturer och dess språk. Detta kommer då att lära barnen att bli fördomsfria och få kunskaper i hur man kan leva sig in i andras situationer (Bozarslan 2001, s 108-109).

Alla pedagoger och förskoleverksamheter kommer någon gång att möta barn som har annan kulturell bakgrund. Därför är det av stor vikt att pedagogerna har fortlöpande fortbildning i språk och kulturfrågor. Detta för att kunna ge barnen och deras familjer de möjligheter till språkutveckling som behövs (Ladberg 2003, s 145).

Pedagoger som är med barnen i den dagliga verksamheten tror ofta att det är problematiskt med flerspråkighet och att de kommer att utgöra ett hinder för barnens utveckling och deras lärande. Risken är stor att det blir på det sättet eftersom pedagogernas förväntningar på barnen är betydelsefulla faktorer för barnens goda framsteg eller svårigheter (Ladberg 2003, s13). Pedagogerna behöver få insikt i sitt eget värdesystem och att de har insikt om att alla barn har olika erfarenheter och kunskaper. Det är utifrån de erfarenheter och kunskaper som barnen bär med sig från sin uppväxt som barnen och pedagogerna bör utveckla och utforska tillsammans (Myndigheten för skolutveckling 2006, s 11). Pedagogens uppgift i förskolans verksamhet är att synliggöra världen, det innebär att pedagogerna ska hjälpa barnen att synliggöra hur saker är relaterade till varandra (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson, 2003, s 202). För att pedagogerna ska kunna synliggöra de saker som är relaterade till varandra, bör de jobba tillsammans med barnen i temaarbeten. Att arbeta med teman är ett bra sätt att få barnen delaktiga i planeringen av temat. Man kan använda de olika kulturer som finns i verksamheten som teman.

Johansson skriver att pedagogerna upplever att det ställs allt högre krav på dem och att det gör att pedagogerna känner av en tidsbrist. Hon skriver att det i första hand är arbetet med barnen som blir drabbat men det är även pedagogernas planering och reflektion som knappt hinns med (Johansson 2005, s 42). Johansson anser att pedagogerna bör ha en lyhördhet för de initiativ som barnen visar när de samspekar med pedagogerna. Detta för att kunna vidareutveckla barnens erfarenheter och att pedagogerna kan använda sig av barnens initiativ som en hjälp när de ska planera verksamheten. Det är viktigt att de vuxna runt barnen visar ett engagemang för barnens upplevelser och att kunna vidareutveckla dessa upplevelser i hopp om att barnen kommer att ta till sig de nya kunskaperna som barnen automatiskt lär sig när de upplever något nytt (Johansson 2005, s 54).

Johansson anser att det är med kroppen som vi prövar nya upplevelser och kroppen är den hjälp man har för att tolka omvärlden. Det gör man genom att använda sig av ansiktsuttryck, ord, kroppshållning och känslouttryck som kan vara ilska, glädje med flera (Johansson 2005, s 15). Pedagogerna måste arbeta in en trygghet hos alla barnen innan de kan börja fördjupa sig i språk och identitetsutvecklingen. Det är först när pedagogerna har lagt grunden för en trygghet i barngruppen som pedagogerna senare kan börja med lite svårare språklekar t.ex. rim och ramsor (Ladberg 2003, s 164).

4. Metod

4.1 Kvantitativ och kvalitativ forskning

Enligt Stukát (2005) är kvantitativ och kvalitativ studie ett vanligt sätt att kategorisera pedagogiskt arbete. Han skriver att det "kvantitativa" och "kvalitativa" egentligen inte är något bra ordval, eftersom kvalitet kan betyda två delar. En del är neutral och betydelsen är sort och egenskap. Den andra delens betydelse är god kvalitet.

Den kvantitativa studien har sin bakgrund i "... naturvetenskapen där empiriskt kvantifierbara och objektiva mätningar och observationer har en betydande roll" (Stukát 2005, s 31). Resultatet ska renodlas och beröra fler än dem man granskat. Det kvalitativa synsättet har grundats inom den humanistiska vetenskapen, där man har hermeneutik och fenomenologi som grund. "Huvuduppgiften för det kvalitativa synsättet är att tolka och förstå de resultat som framkommit, inte att generalisera, förklara och förutsäga" (Stukát 2005, s 32).

Det material som framkommer ur ostrukturerade observationer och öppna intervjuer kommer att analyseras utifrån forskarens tankar och tidigare erfarenheter. Den kvalitativa forskningen har kritiserats av många eftersom resultaten på forskningen varierar beroende på vem som har gjort tolkningen av materialet. Stukát skriver att man kan anmärka att reliabiliteten (mätningens tillförlitlighet) ofta är opålitlig och att det vanligtvis låga antalet undersökningsspersoner starkt begränsar eller omintetgör möjligheterna till generalisering.

Backman (1998) skriver att mätningar görs med hjälp av matematik och statistik. Dessa benämns som kvantitativa. Detta är metoder som leder till numeriska observationer eller låter sig omformas till det. Han skriver att den kvalitativa metoden inte använder sig av siffror eller tal, utan den metoden använder sig av den verbala formuleringen; den skrivna eller talade. Han säger att "utsagor sker verbalt och instrumenten består av det traditionella 'ordet'" (Backman 1998, s 31).

Enligt Denscombe (2000) är kvantitativ forskning när man kan omvandla händelsen till siffror.

"De kvantitativa tillvägagångssättens strävan är alltså att frambringa numeriska data, att omvandla det som observeras, rapporteras eller registreras till kvantifierbara enheter" (Denscombe 2000, s 209).

Denscombe skriver vidare att det finns två begrepp inom den kvalitativa forskningen. Den ena punkten tar upp intresset och betydelse för människor att förstå saker. Med det menas att den produkt som framkommer ur den kvalitativa forskningen tolkas som symboler och detta innehåll gör forskningen begriplig. Den andra punkten tar upp att det är intresset för beteendet. Denscombe skriver att fokus ligger på regelbundenhet. Som exempelvis ceremonier, traditioner, och kulturella normer och andra språk (Denscombe 2000, 243).

Den kvalitativa forskningen är en tolkningsprocess oavsett om det gäller ord eller bilder. Därför räcker det inte att bara använda sig av de två punkter inom den kvalitativa forskningen.

Det som i själva verket karaktäriserar kvalitativ forskning och ger den en tydlig identitet är det faktum att den har sitt eget speciella tillvägagångssätt vid insamlingen och analysen av data, (Denscombe 2000, s 243).

4.2 Val av metod för undersökningen

Den metod jag valt att använda mig av är den kvalitativa metoden. Detta för att min fokusering är att ta reda på hur pedagogerna i förskolan arbetar för att främja flerspråkigheten hos barn. Den semistrukturerade metoden är intervjuer. Det som menas med semistrukturerade intervjuer är att intervjuaren har ett färdigställt frågeformulär, i detta fall om modersmål i förskolan. Jag valde detta sätt att genomföra intervjuerna på för att jag inte är någon van intervjuare.

Denscombe (2000) menar att den vanligaste typen av semistrukturerade intervjuer är ett eller flera möten mellan en forskare och en informant. Denscombe skriver att den vanligaste intervjun är den ”personliga”, Han menar att det är en fördel att göra personliga intervjuer för att det är relativt enkelt, man behöver bara koncentrera sig på en person åt gången (Denscombe 2000, 135).

Lantz (1993) menar att en kvalitativ analys är beskrivande men att själva undersökningen går djupare i de frågor som har ställts. En kvalitativ analys är mer än en beskrivning. Men det läggs en väldig tyngd på både beskrivningen och analysen. Det är genom analysen som intervjuaren reflekterar det som har skrivits.

Backman (1998) skriver att analysen av det kvalitativa tillvägagångssättet sker under datainsamlingen. Han menar att vid insamlingstillfällena så reflekterar intervjuaren över intervjupersonernas kroppsspråk och personernas sätt att svara på frågorna. Det är inte bara svaren man är ute efter utan det är både svaren och beteendet hos intervjupersonerna som efterstämvas.

4.3 Generaliserbarhet, tillförlitlighet (reliabilitet) och giltighet (validitet)

I en kvalitativ undersökning kan man få skiftande svar på sina frågor och det är inte alltid enkelt att jämföra och förtydliga i detta material. Vid intervjuerna använde jag mig av färdiga intervjufrågor som jag själv skrivit. Eftersom jag gjorde denna intervju i en liten kommun så kan man inte generalisera denna forskning till hela landet. Min fokusering var att ta reda på hur det ser ut i just min kommun, och eftersom intervjuerna gjordes på tre av tio förskolor i kommunen så går det inte att generalisera denna forskning till övriga landet.

Kvalitativa analysers giltighet och därigenom deras värde har att göra med kopplingen mellan en *helhet* och globalt uppfattade fenomenet och analysen av *vari* upplevelsen av fenomenet består (Lantz, 1993 s 72).

När det gäller tillförlitlighet (reliabilitet) använde jag mig av en bandspelare när jag gjorde intervjuerna. Att ha bandspelare under intervjuerna skulle hjälpa mig att koncentrera mig på att ställa mina frågor men också för att kunna se hur pedagogerna reagerade på frågorna. Att ha bandspelaren gav mig stora möjligheter att granska pedagogernas kroppsspråk. Att ha intervjuerna inspelade på band gav mig också möjlighet att enkelt ta citat eftersom man kan spola fram och tillbaka tills hela citatet är korrekt återgivet

Enligt Stukát är giltighet (validitet) när man mäter det som skall mätas (Stukát 2005, s125). I min forskning har jag utgått från den tidigare forskning som finns om modersmål i förskolan. Jag har utifrån den tidigare forskningen ställt dem frågor som jag ville ha svar på av de intervjuade personerna. Eftersom intervjuerna gjordes i en liten kommun, kan inte denna forskning spegla förhållandet i landet i övrigt.

Det är hur pedagogerna i min kommun arbetar som avspeglas och det går att kontrollera denna forskning om man utgår ifrån de frågor som ställdes och om man intervjuar samma förskolor.

4.4 Etiska frågor

Stukát (2005) skriver att den som forskar har rätt att bedriva sin undersökning. Som forskare måste man dock se till att man innan intervjun talar om vad den person som intervjuas har etiskt rätt till. Det finns ett krav som heter informationskravet och det innebär att jag som intervjuare skall informera intervjupersonerna om vad som är mitt syfte med intervjun och att det är ett frivilligt deltagande. Med det menas att när intervjuperson känner att han eller hon inte vill vara med längre så kan han eller hon dra sig ur sin medverkan i intervjun (*samttyckeskrav*). Jag som intervjuar kan dock motivera personen ifråga att fortsätta men om inte personen samtycker så skall jag som intervjuare inte ge denna person mer påtryckningar.

Som intervjuare måste jag ta hänsyn till att inte röja några identiteter såsom namn, ålder, kön och vilken förskola jag är på. Det ska inte gå att lista ut vem som sagt vad i de sammanställda intervjufrågorna. Nyttjandekravet innebär att den information som jag samlat in endast får användas i forskningsändamål.

När jag tog kontakt med förskolorna presenterade jag mig. Jag talade om vad som var mitt syfte med intervjuerna och jag frågade om det fanns några personer som kunde tänka sig att bli intervjuade. Pedagogerna på alla avdelningar ställde välvilligt upp och jag kunde välja fritt bland personalen vem jag ville göra intervjun med.

4.5 Val av skolor och intervjupersoner

Valet av skolor och intervjupersoner var enkelt. Jag valde tre förskolor i min kommun till intervjun. En av dessa tre förskolor var min vfu-plats, och det var ett naturligt val att intervju pedagogerna på den avdelningen. De andra två förskolorna tog jag slumpmässigt ur telefonkatalogen. Det fanns en förskola där jag visste att de hade flerspråkiga barn i barngruppen, men avdelningen på den förskolan var ett urval baserat på tillgång. Den förskola som jag döper till (A), är den förskola där jag har haft nästan all min vfu och jag har erfarenheter i hur denna förskola arbetar i verksamheten. På denna förskola finns det fyra avdelningar och i varje barngrupp finns det ca 16-18 barn på varje avdelning. Förskolan ligger nära skogen och nära havet. De barn som placeras på denna förskola är flest svenska men det förekommer då och då barn med annat modersmål.

Förskola nummer två, här döpt till (B), är en förskola där det också finns få flerspråkiga barn. Denna förskola ligger mitt inne i ett bostadsområde där det inte alltid är lugnt. På detta område finns det människor som har psykiska problem och det finns en del familjer med utländsk bakgrund. Skogen finns nära och likaså havet. Det är tre avdelningar på denna förskola och även här finns det på varje avdelning ca 16-18 barn i varje barngrupp. De enda kopplingar jag har till denna förskola är att jag vid några tillfällen varit vikarie. Jag har inga

djupgående kunskaper om hur deras verksamhet egentligen ser ut. Den förskola som har flest flerspråkiga barn har jag döpt till (C). På denna förskola består barngruppen av ca 35-50 % flerspråkiga barn. Denna förskola ligger mitt i ett bostadsområde där många av familjerna har utländsk bakgrund. De är tre avdelningar på förskolan och det är också här ca 16-18 barn på varje avdelning.

4.6 Genomförandet av intervjuerna

Intervjuerna gjordes i en kommun som ligger på västkusten. Denna kommun består av fem mindre samhällen med en total folkmängd på ca 14655 personer (år 2007) och av dessa är det 1261 personer med utländsk bakgrund (år 2008). I denna västkustkommun finns det tio förskolor och sammanlagt är det 27 förskoleavdelningar. Det är 496 barn fördelade på förskolorna och av de 496 barnen är det 55 barn som har ett annat modersmål än svenska. Jag genomförde dessa intervjuer under två dagar. De två förstnämnda förskolorna (A, B) med få utländska barn avverkades under en dag och den förskolan (C) med fler utländska barn i verksamheten genomfördes dagen efter.

Den 11/2 var jag på förskolan (A) som har få utländska barn i verksamheten, för att intervjua tre pedagoger. Det var inga svårigheter att göra intervjun eftersom pedagogerna och jag kände varandra sedan tidigare. Jag kunde känna av att dessa pedagoger var lite försiktiga och ville ge mig de svar som jag var ute efter. Om detta berodde på att vi känner varandra sedan innan kan man bara spekulera i.

Samma dag var jag på förskola (B) och även där fanns få utländska barn i verksamheten. På denna förskola kände jag några av pedagogerna eftersom jag har jobbat som vikarie där. Intervjuerna flöt på bra och de tre pedagogerna som jag intervjuade förstod vad jag ville ha svar på. På bandets inspelning kunde jag dock höra en del skrammel och brus eftersom vi var i ett litet rum bredvid köket. Detta gjorde att vissa frågor kunde vara lite svåra att höra då kökspersonalen arbetade med kastruller och liknande. Tur var att intervjun var inspelad eftersom jag då kunde gå igenom samma fråga om och om tills jag har uppfattat vad som pedagoger svarade.

Den 12/2 var jag på förskola (C). Det var första gången jag var på den förskolan och jag hade inte träffat någon av de tre pedagogerna innan men de var vänliga och mycket hjälpsamma. Dessa pedagoger var de enda som inte ifrågasatte bandspelaren. Jag förklarade varför jag hade bandspelaren med mig och pedagogerna sa inget om det. På förskolorna (A) och (B) var det några pedagoger som inte var så begeistrade över att bli bandade utan jag fick förklara vad mitt syfte med bandspelaren var och pedagogerna godtog detta. Den tid som jag var på förskolorna var enbart den tiden som intervjuerna tog. Jag gjorde inga observationer i barngrupperna.

Syftet med bandspelare som hjälpmedel var att denna skulle ge mig möjligheten att se hur intervjupersonerna reagerade på mina frågor. När alla intervjuer var gjorda lyssnade jag igenom intervjuerna tre gånger. Första gången lyssnade jag bara igenom alla intervjuerna. Andra gången lyssnade jag och antecknade ner de som jag ansåg kunde ge mig något användbart i examensarbetet. Tredje gången lyssnade jag och tog citat som jag kommer att använda mig av för att bekräfta mina erfarenheter om hur jag tror att förskolorna arbetar med flerspråkiga barn. Jag anser att det kunde ge mig något att skriva djupare om. När detta var gjort gjorde jag en grov sammanställning. Det är utifrån denna grova sammanställning som jag ska hitta likheter och olikheter, men också få svar på mina grundfrågor.

5. Resultat

Detta framkom i intervjuerna med pedagoger på tre olika förskolor. Jag har delat upp intervjuerna med de två förskolor som har få flerspråkiga barn eftersom jag har förkunskaper om förskola (A), därför att den förskolan har varit min vfu-plats under min tid i lärarutbildningen. Sammanlagt är det nio pedagoger som jag har intervjuat och detta är en sammanfattning av intervjufrågorna.

5.1 Intervju med förskola (A) som har få flerspråkiga barn

1. Vad anser ni är bra eller mindre bra med flerspråkiga förskolor?

Enligt pedagogerna kan de inte se att det är någon nackdel med att ha flerspråkiga förskolor utan pedagogerna menar att det är positivt att ha flerspråkiga barn i barngruppen. En pedagog säger att det är inte bara de flerspråkiga barnen som upplever en ny kultur och ett nytt språk, utan de svenska barnen får nya kunskaper om andra länder och att det finns andra språk än svenska. En annan pedagog menar att det är viktigt att flerspråkiga barn vistas i barngruppen. De menar att barnen lär av varandra och de barn som har ett annat modersmål lär sig normer och värderingar genom att vara i verksamheten.

2. Hur tror ni att framtidens barngrupper kommer att se ut?

Alla tre pedagoger uttrycker att det inte var någon lätt fråga, men de svarar att de tror att barngrupperna inte kommer att se mer annorlunda ut än vad de gör nu. De uttrycker att det kommer att tillkomma fler och fler flerspråkiga barn i barngrupperna men att det nog inte kommer att märkas i denna del av kommunen eftersom området som förskolan är placerad i har en låg andel invandrare.

3. Vad tror ni att det kommer att krävas av lärarutbildningen i framtiden?

Pedagogerna vet inte hur dagens lärarutbildning är uppbyggd, men de tror att lärarutbildningen måste fokusera mer på flerspråkiga barn och hur pedagogerna skall arbeta för att hjälpa de barn som har annat modersmål. Att läsa in sig på olika kulturer och att ha en grundkunskap om hur föräldrar och barn från andra kulturer lever innan de kommer till Sverige. Familjerna kan ha flytt från krig och oroligheter och då är det viktigt att pedagogerna har en grundkunskap i hur man bemöter familjer som lever i kris.

4. Hur medlar ni mellan två barn så att det utländska barnet förstår?

Pedagogerna uttrycker sig olika i denna fråga och den ena pedagogen menar att man skall vara delaktig i barnens lek och livsvärld och uppstår det konflikter mellan två barn får man som pedagog gå ner på barnens nivå och försöka att medla så gott man kan mellan barnen. Den andra pedagogen anser att det är ungefär som att medla mellan två små barn som inte har det talade språket ännu. Då är man tydlig, visar med kroppen och att man förklarar med enkla ord.

5. När ni får eller har barn som inte kan svenska språket hur arbetar ni med dessa barn så att de kommer att kunna förstå vad pedagogerna säger och vill lära ut?

Två av pedagogerna menar att man skall vara tydlig och att man själv skall ha ett rikt språk. Pedagogerna anser dessutom att det man kan göra med de svenska barnen i verksamheten kan man också göra med flerspråkiga barn som ännu bara har det egna modersmålet som språk. Den tredje pedagogen anser att det är viktigt att barnen är en del i barngruppen och att de flerspråkiga barnen är med på det som de svenska barnen gör under sin dag i verksamheten men också att man är extra tydlig när man pratar med de barn som har ett annat modersmål.

6. Hur ser en planering ut för barn med annat modersmål?

Pedagogerna har aldrig gjort en enskild planering för en eller flerspråkiga barn. Men de anser att om bara barnet kommer in i barngruppen så kommer de flerspråkiga barnen att lära sig mycket av sina jämnåriga kompisar. Även här anser pedagogerna att barnen skall vara en del i barngruppen och att man planerar in lite extra språklekar, rim och ramsor och att läsa mycket sagor för barn med ett annat modersmål.

7. Hur skulle ni dokumentera och utvärderat ert sätt att bemöta utländska och svenska barn?

Två av pedagogerna anser att de dokumenterar och utvärderar sina arbetssätt på samma sätt som de utvärderar och dokumenterar den övriga verksamheten. När de dokumenterar använder de sig av digitalkamera som de senare sätter upp på enfärgade papper på avdelningen i hallen där föräldrarna tydligt kan se vad deras barn har varit med om under dagen. Pedagogerna är med på bilderna men hur de agerar ihop med barnen kan man inte få någon överblick av genom digitalkamera. Den tredje pedagogen "passade" på denna fråga eftersom hon själv uttryckte att hon inte visste vad hon skulle svara.

8. Vad finns det för olika sätt att kommunicera med barn som inte kan svenska?

Pedagogerna är eniga om att kroppsspråket används hela tiden och eftersom kroppen används så blir det ett verktyg när de arbetar i barngruppen. Pedagogerna använder sig också av bilder som stöd. De har bilder på dagens rutiner uppsatta på en vägg vid borden. Bilderna föreställer barnen när de kommer på morgonen. En annan bild på en samlingsmatta som menar att det är samling och frukt. Efter den kommer en bild på kläder som visar att man skall vara ute och leka och efter den kommer en tallrik som visar att det är lunch. Sedan kommer en bild på en madrass med kudde och filt som betyder att det är vila efter maten. Ytterligare kommer en bild på ett glas och en smörgås som visar att det är mellanmål och efter det är det en bild på mamma eller pappa och ett barn som visar att det är dags att gå hem. Att använda sig av stödtecken hjälper pedagogerna att kommunicera med ett barn som inte har utvecklat det talade språket ännu. Detta anser pedagogerna är ett bra sätt för barnet att göra sig förstått på.

9. Finns det modersmålsstöd? Är detta något som ni haft i verksamheten? Hur tycker ni att det var att arbeta med modersmålsstöd?

Två pedagoger har haft modersmålsstöd i verksamheten men det var runt 20 år sedan de hade modersmålsstöd senast. Då hade pedagogerna några barn som kom från Chile. Modersmålsstödjaren kom en gång i veckan till dessa barn. Modersmålsstödjaren var en stund ensam med de chilenska barnen och sedan kunde de gemensamt hålla i sångstunden med alla barnen från alla avdelningarna på förskolan. Detta kommer dessa två pedagoger mycket väl ihåg och de pratade bara positivt om den enda gången de har haft modersmålsstöd. Den tredje pedagogen hade inget att säga om modersmålsstöd eftersom hon inte hade några erfarenheter av detta.

10. Vad skulle du vilja tillägga som inte kommit med i intervjun?

Här funderade pedagogerna och två av dem kom inte på något som de anser saknades i intervjun. En av dessa två kunde inte tillägga något eftersom hon inte har några erfarenheter om barn som inte har det svenska språket. Den tredje pedagogen säger att hon menar att om allt fungerar bra med barnet som har ett annat modersmål så är det en verklig tillgång till verksamheten. Barnet har en annan kultur med sig och det är viktigt att vi som pedagoger kan dra nytta av en ny kultur i verksamheten. Hon menar att hela barngruppen kan läsa in sig lite på den nya kulturen, man kan leta information på Internet, läsa böcker om landet och när det svenska språket kommer hos barnet med en annan kultur kan pedagogerna fråga en del om landet t.ex. om det var varmt om hon eller han har sett snö innan de kom till Sverige.

5.2 Intervju med förskola (B)

1. Vad anser ni är bra eller mindre bra med flerspråkiga förskolor?

Pedagogerna är eniga om att flerspråkiga förskolor är bra. De kan inte se några nackdelar med att ha barn med annat modersmål i verksamheten. Pedagogerna tycker att det är bra med flerspråkiga förskolor för att olika kulturer är blandade och att det blir ett normalt innehåll i barnens vardag i förskolan. Pedagogerna anser att det är en tillgång till verksamheten när det kommer barn från andra kulturer. De svenska barnen lär sig något nytt om en eller flera olika kulturer.

2. Hur tror ni att framtidens barngrupper kommer att se ut?

En pedagog är snabb med att säga ”STÖRRE”! Men hon anser att det inte kommer att vara så många fler flerspråkiga barn, utan det är den andra generationens invandrades barn som blir fler. Pedagogen anser att det inte är samma problem med andra generationens invandrare, utan det är nog föräldrarnas språkkunskaper som kommer att göra att vi som pedagoger har svårt att förstå föräldrarna och föräldrarna har svårt att förstå oss pedagoger. De andra pedagogerna svarade att det kommer att vara fler kulturer men samtidigt tror de inte att det kommer att vara ”20” olika kulturer i en verksamhet.

3. Vad tror ni att det kommer att krävas av lärarutbildningen i framtiden?

En pedagog anser att det skulle finnas teckenspråk på lärarutbildningen samt att det fanns ett tecken som betyder samma sak på många språk. Detta var något som hon mer än gärna skulle vilja införa i lärarutbildningen. Den andre pedagogen tycker att lärarutbildningen skulle ha mer kännedom om de olika kulturerna som finns i just vår kommun. Att ha en flerkulturell undervisning för blivande pedagoger. Hon menar att lärarna på lärarutbildningen metodiskt skulle gå igenom hur man lär flerspråkiga barn våra svenska normer och värderingar.

4. Hur medlar ni mellan två barn så att det utländska barnet förstår?

Pedagogerna uttrycker sig olika i denna fråga och den första pedagogen säger att man inte skall använda sig av för mycket och för svåra ord. Man kan enkelt ta till ord som är lätta att förstå. De andra pedagogerna anser att man kan använda sig av stödtecken och framför allt sitt eget kroppsspråk som kan visa att det barnet gjorde var rätt eller fel. Pedagogerna anser att man skall prata med barnen och för att veta om barnet förstår vad pedagogen har sagt så ställer pedagogen motfrågor till barnet för på så sätt se om barnet har förstått vad man menar.

5. När ni får eller har barn som inte kan svenska språket hur arbetar ni med dessa barn så att de kommer att kunna förstå vad pedagogerna säger och vill lära ut?

Två pedagoger säger att de inte har arbetat med barn som inte kan det svenska språket. Den tredje pedagogen svarade att man kan arbeta på samma sätt som med svenska barn fast man är tydligare när man pratar med de flerspråkiga barnen. Som pedagog använder man sig av enkla sagor eller rim till de barn som har ett annat modersmål.

6. Hur ser en planering ut för barn med annat modersmål?

Två pedagoger svarade att de inte vet hur man kan planera för barn med annat modersmål. Den tredje pedagogen anser att pedagogerna tillsammans med barnen tar reda på lite fakta om de land som det flerspråkiga barnet kommer ifrån. Man kan även ha Sverige som tema för att få reda på hur vårt land är. Detta är bra för de barn som kommer från en annan kultur.

7. *Hur skulle ni dokumentera och utvärderat ert sätt att bemöta utländska och svenska barn?*
Pedagogerna svarade att de dokumenterar och utvärderar barnen och då ingår pedagogernas dokumentation och utvärdering på deras eget arbete tillsammans med barnen. En pedagog svarade att man skall vara ärlig när man gör dokumentation och utvärdering av sitt arbetssätt. Att man vågar se sina egna brister när man är aktiv i barngruppen. Man ska kunna se alla människors värde när man dokumenterar och utvärderar.

8. *Vad finns det för olika sätt att kommunicera med barn som inte kan svenska?*
Pedagogerna är eniga i denna fråga och de menar att man har ett kroppsspråk hela tiden oavsett om man är i barngruppen eller om man är med vuxna. Man kan verbalt säga något positivt men kroppen säger något negativt. Användning av bilder anser pedagogerna är ett mycket bra komplement när man pratar med barn som har ett annat modersmål. Stödtecken är återigen något som pedagogerna vill införa mer i verksamheten och att det vore bra om fler pedagoger har teckenspråkskunskaper.

9. *Finns det modersmålsstöd? Är detta något som ni haft i verksamheten? Hur tycker ni att det var att arbeta med modersmålsstöd?*
Detta var en fråga som fick dem att fundera. Pedagogerna har inga erfarenheter alls när det gäller modersmålsstöd. En pedagog svarar att hon aldrig varit i kontakt med ett sådant stöd under sina 25 år inom barnomsorgen. En annan pedagog svarade att hon inte vet och sedan får intervjuaren en motfråga: "Finns det i kommunen?".

10. *Vad skulle du vilja tillägga som inte kommit med i intervjun?*
Här hade två pedagoger inget att tillägga. Den tredje pedagogen ville tillägga att hon tror på ett mångkulturellt samhälle men bara om barnen och familjerna kan få rätt stöd av kommunen, som blir positivt för familjerna. Annars kan hon föreställa sig att det kommer att sluta illa om familjerna med utländsk bakgrund inte kan få rätt hjälp och stöd.

5.3 Intervju på förskola med större andel flerspråkiga barn

1. *Vad anser ni är bra eller mindre bra med flerspråkiga förskolor?*
Pedagogerna som jobbar med flerspråkiga barn i förskolan anser att det inte finns några nackdelar med att ha flerspråkiga barn i verksamheten. Det är en tillgång till både pedagogerna och även till den övriga barngruppen. De tycker att det inte är bra att bara en förskola har de flesta utländska barn. Det bästa vore om man spred ut de barn som har ett annat modersmål till andra förskolor i kommunen.

2. *Hur tror ni att framtidens barngrupper kommer att se ut?*
Pedagogerna tror inte att det skulle bli någon större skillnad från hur det ser ut i dag. Barngruppen som pedagogerna har ansvar för består av ca 35- 50 % av barn med annat modersmål. Det kommer inte att bli så många fler barn med annat modersmål anser de.

3. *Vad tror ni att det kommer att krävas av lärarutbildningen i framtiden?*
Pedagogerna menar att man inte ska se de utländska barnen som en belastning utan de anser att barnen är en tillgång till verksamheten. Det är viktigt att lärarutbildningen får se hur en barngrupp egentligen ser ut idag. Det borde få dem att inse att det är viktigt att lärarutbildningen innehåller fördjupande kurser om flerspråkiga barn.

4. Hur medlar ni mellan två barn så att det utländska barnet förstår?

På denna fråga svarade pedagogerna att man måste använda sig av kroppsspråket. Vi använder kroppsspråket när vi talar om för barnen att de gjort något fel som t.ex. att bitas. Då går pedagogerna ner på huk och visar med ansiktet att barnet är ledset och att barnet gråter. Vid såna händelser säger pedagogerna att de använder sig av stödtecken och visar att det gör ont och att barnet som fått ont gråter. Man är närvarande mer på ett annat sätt. Att man är visuell och taktil.

5. När ni får eller har barn som inte kan svenska språket hur arbetar ni med dessa barn så att de kommer att kunna förstå vad pedagogerna säger och vill lära ut?

Pedagogerna anser att verksamheten måste vara trygg och att det finns fasta rutiner i verksamheten som ser likadana ut varje dag. De menar att man har samma frukostsång, samma samlingssånger och att man upprepar samma ramsor tills man märker att barnen har tröttnat på sången om "grodan Karl-Oskar". Då kan man börja ta in lite nya sånger och ramsor. Det viktiga är också att pedagogerna benämner allt som är nytt t.ex. att nu tar jag fram en tallrik och då måste vi ha kniv och gaffel. När pedagogerna tar i gaffeln då benämner hon den som gaffel och på detta sätt går man igenom allt som ska dukas fram till frukost eller lunch.

6. Hur ser en planering ut för barn med annat modersmål?

Dessa pedagoger svarade att man inte har någon speciell planering, utan man har en planering för hela barngruppen. Är man med när barnen leker har man som pedagog mer uppsikt över hur barnen leker och vad som kan komma att gå snett. Det är viktigt att vi som pedagoger kan gå in i en konflikt som inte har brutit ut ännu för att vägleda barnen förbi det som kan komma att bli en konflikt. Pedagogerna är tillsammans med de barn som har ett annat modersmål när de är och leker med de andra barnen. Pedagogerna anser att man skall vara flexibel och ta vara på den stunden som barnen är i förskolan, finnas tillhands och vara lyhörd.

7. Hur skulle ni dokumentera och utvärderat ert sätt att bemöta utländska och svenska barn?

På denna fråga kunde pedagogerna inte svara. Men de svarade att de borde vara stolta över att de är så bra på att ändra sitt förhållningssätt när det gäller "hallsituationerna". Alltså situationer som uppstår i hallen vid hämtande eller lämnande av barnen. De menar att när det kommer in en svensk förälder så har de ett förhållningssätt och kommer det in en förälder som inte har någon bra svenska så ändrar pedagogerna sitt förhållningssätt så att de med enkla kan ord förklara för föräldern hur dagen har varit för deras barn. Pedagogerna menar att reflektionen sitter i huvudet och reflekterar gör de hela tiden fast inte på papper.

8. Vad finns det för olika sätt att kommunicera med barn som inte kan svenska?

Pedagogerna svarar att man använder sig av kroppsspråket som tydligt visar vad som är rätt eller fel i olika situationer. Pedagogerna använder sig av bilder på ungefär samma sätt som de i förskola (A) gör (se ovan). Man har en bild för varje aktivitet som är en fast rutin i verksamheten.

9. Finns det modersmålsstöd? Är detta något som ni haft i verksamheten? Hur tycker ni att det var att arbeta med modersmålsstöd?

De har modersmålsstöd för ett barn. De tycker bara att det är positivt att ha modersmålsstöd och att det fungerar mycket bra. Pedagogerna säger att det inte finns tillräckligt med modersmåls lärare och därför är det bara ett barn som har modersmålsstöd. De började prata om föräldrarna som tror att det bästa för barnet/barnen är om de inte tar emot den hjälp som ett modersmålsstöd innebär. Pedagogerna har svårt att få föräldrarna att förstå att det

egentligen är det absolut bästa för barnet/barnen om de kan få modersmålsstöd. Det är mycket enklare för barnen att lära sig ett andraspråk om de har goda grunder i sitt modersmål.

10. Vad skulle du vilja tillägga som inte kommit med i intervjun?

Pedagogerna var snabba med att svara att det är fantastiskt roligt att arbeta med flerspråkiga barn och att det är berikande på alla sätt. De anser att den insikt som pedagogerna får i de olika kulturerna skulle de inte få på något annat sätt. De menar även att man ju alltid kan önska sig att barngrupperna är mindre för det skulle kunna ge pedagogerna mer tid till de barn som behöver lite extra stöttning.

5.4 En bild från verkligheten

Detta är en sammanfattning av vad som framkommit i intervjuerna, om hur pedagogerna arbetar med flerspråkiga barn i förskolans verksamhet.

Pedagogerna i förskola (A) ansåg att frågorna var svåra och de hade svårt att svara på dem. Eftersom jag har tidigare kunskaper om denna förskola och jag känner pedagogerna kan det vara att de ville svara ”rätt” på frågorna. När jag lyssnade igenom det inspelade materialet märkte jag att pedagogerna talade tystare när det var en fråga som de inte var säkra på, men var det en fråga de kände sig säkra på så höjdes rösten. När materialet har gått igenom kan jag säga att det som pedagogerna på denna förskola har sagt stämmer överens med hur de jobbar och hur deras verksamhet ser ut.

När jag ställde en fråga om hur pedagogerna dokumenterar och utvärderar sina arbetsätt emot barnen kan man tydligt se att de gör på samma sätt som när de dokumenterar i vanliga fall. Detta var inte vad jag var intresserad av att få reda på. Jag hade förkunskapen om hur de dokumenterar och utvärderar barnen. De säger att de dokumenterar och utvärderar sina arbetsätt när de dokumenterar och utvärderar barngruppen och de enskilda barnen, men jag anser att deras fokus inte ligger helt på deras arbetsätt utan på att barnens dokumentation och utvärdering kommer i första hand. Det som jag var ute efter i denna fråga var om de vid något eller några tillfällen observerade varandra. Om man gör observationer någon eller några gånger om året kan man tidigt upptäcka att t.ex. *vad tänkte jag på när samlingsen började. Ali satt på stolen och viftade med armarna, det blev konstig situation med Ali, jag skulle ha lyssnat och försökt förstå vad han ville.* Detta blir endast synligt om en annan pedagog hade sett pedagogen vid ett sånt tillfälle. Det gäller att man har ett starkt arbetslag om det ska fungera att göra observationer på varandra. Det som skulle kunna hända om inte pedagogerna gör observationer, kan sluta med att barn som Ali kommer att stanna upp i sin språkutveckling, eftersom han inte får den stimulans och stöttning vid de tillfällen då han verkligen vill pedagogerna något.

5.4.1 Hur pedagogerna arbetar med barn som inte har det svenska språket.

Pedagogerna svarade att ha de flerspråkiga barnen i verksamheten är egentligen det bästa för barnet i fråga. Men det räcker inte bara att barnet är med i verksamheten utan det viktiga är att pedagogerna finns tillhands och verkligen försöker att sätta sig in i barnets värld. Det som gäller enspråkiga barns utveckling kan därför tillämpas också på simultant flerspråkiga barn, men det blir mer som de flerspråkiga barnen ska lära sig. Och det tar olika lång tid och beror på, hur lätt barnen har att ta till sig nya kunskaper. ”Man räknar med att flerspråkiga barn kan ligga något år efter enspråkiga i varje språk” (Ladberg 2003, s 63).

Pedagogerna arbetar en del med att ta reda på hur olika saker ser ut. De hade bland annat ett tema som handlade om kroppen. Pedagogerna visade upp böcker om tunntarmen för att ta ett exempel. För att göra det tydligt för barnen hur lång tunntarmen är så mätte de upp 6 meter med papper och satte upp detta på väggen i hallen. På så sätt kan man visa föräldrarna vad de fördjupar sig i denna termin. Alla aktiviteter som pedagogerna gör med barnen finns alltid dokumenterat i någon form på väggarna i hallen. Det kan vara bilder på barnen när de samlar ihop papper till tarmen, eller så har pedagogerna skrivit på en tavla som finns i hallen där de berättar vad som har hänt under barnens dag.

De pedagoger som är i förskola (B) hade ett kroppsspråk som gjorde mig som intervjuade osäker. Pedagogerna flackade med blicken och hade väldigt sällan ögonkontakt med mig som intervjuade. Det var en pedagog som satt ytterst på stolen som om hon var beredd på att kasta sig därifrån. Den känslan som man fick av detta kroppsspråk var att pedagogerna inte alls tyckte det var speciellt roligt att bli intervjuad om detta ämne som de inte är säkra på. Pedagogerna i förskola (B) har ett liknande arbetssätt som förskola (A), men på frågan om de använt sig av modersmålsstöd hade två av tre pedagoger inte nyttjat modersmålsstöd. Den ena pedagogen svarade att hon inte hade varit i kontakt med en modersmålsstödjare under hela hennes 25 år i verksamheten. Den andra pedagogen frågade mig som intervjuade om det fanns modersmålsstöd i vår kommun. Om detta har med att göra att denna förskola sällan har flerspråkiga barn eller om det inte finns modersmåls lärare i min kommun, vet jag faktiskt inte, men jag tror att orsaken är att det inte finns några modersmåls lärare. Jag anser att alla pedagoger inom förskolan skall ha kunskaper om att det skall finnas möjligheter att ha modersmålsstöd för något eller några flerspråkiga barn.

Detta fick mig att inse att förskolorna i min kommun inte tillhör den fjärdedel i landet som har tillgång till modersmålsstöd. Är det bara de kommuner där majoriteten av förskolorna har flerspråkiga barn i barngrupperna som har tillgång till modersmålsstöd? Jag tror inte att de flerspråkiga familjerna som bor i de mindre kommunerna kommer att få tillgång till modersmålsstöd eftersom de få modersmålsstödjare som finns är bosatta i de större kommunerna. En pedagog svarade på frågan om hur framtidens barngrupper kommer att se ut. Svaret var: Större! Det var det första den pedagogen sa och sedan var hon tyst tills hon svarade att det inte skulle vara annorlunda i framtiden än vad det gör idag eftersom det är den andra generationens invandrares barn som blir fler.

Pedagogerna på förskola (C) hade ögonkontakt med mig som intervjuare under nästan hela intervjun och deras kroppsspråk var avslappnat. Den känsla som jag fick när intervjuerna genomfördes var att de tyckte det var kul att bli intervjuad om detta ämne och deras bemötande var välkomnande. Deras fokus låg helt på mig som intervjuare och mina frågor om barn med annat modersmål.

Förskola (C) var den enda som påpekade att det inte är bra att samla alla flerspråkiga barn på en och samma förskola "*Det vore bättre om man spred ut de utländska barnen till andra förskolor i kommunen*". Det blir ingen jämn fördelning av barnen i barngrupperna om det är en förskola som ska ha alla de flerspråkiga barnen.

Pedagogerna dokumenterar och utvärderar sina arbetssätt samtidigt som de dokumenterar och utvärderar barnens lärande. Pedagogerna arbetar mycket i barngruppen. De är med i de rum som barnen leker i. Detta är något som är mycket positivt, eftersom pedagogerna ser och hör vad och hur barnen leker tillsammans. Detta ger pedagogerna en chans att hjälpa till att vägleda de barn som är på väg att komma i en konflikt med varandra. De hinner hindra att

konflikten uppstår. Pedagogerna visar en närvaro och tycks sträva efter att möta och dela världar med barnen (Johansson 2005, s 54). Att pedagogerna arbetar på detta sätt i barngruppen är inte bara bra för det flerspråkiga barnet utan alla barnen i verksamheten drar nytta av detta. Har barnen pedagogerna runt sig som är närvarande och verkligen försöker att få ett bra samspel mellan dem och barnen, kommer pedagogerna att kunna utmana barnens tankar och skapa på detta vis en nyfikenhet och lusten att vilja veta mer hos barnen.

De är nogna med att ha fasta, tydliga och enkla rutiner i verksamheten. När pedagogerna märker att någon rutin inte alls får samma respons som tidigare hos barnen, är pedagogerna flexibla och ändrar då den rutinen för att få en positiv respons hos barnen.

5.5. Diskussion av resultat

5.5.1 Undersökningens resultat i förhållande till litteraturen

Det som Skolverket anser i sin rapport *Flera språk – fler möjligheter* är att kommunerna skall anordna att modersmålsstöd blir obligatoriskt i förskolan. Modersmålsstöd är inte obligatoriskt i kommunen utan det är något som pedagogerna skall meddela föräldrarna om att de har rätt till. Denna kommun prioriterar inte modersmålsstödet som Skolverket anser att de ska göra. Det kan bero på att kommunen inte har tillräckligt med modersmålsstödare. Enligt läroplan för förskola (Lpfö 98) är det av stor vikt att modersmålsstöd finns till de barn som är i behov av att utveckla sitt modersmål. Det är kommunens ansvar att se till att de barn som är i behov av modersmålsstöd får detta. Myndigheten för skolutveckling menar att modersmålsstöd ska vara ett verktyg för barnen under sin tid i förskolan. Får barnen detta stöd i förskolan kommer barnen att lära in det svenska språket lättare.

Två av förskolorna anser möjligheten till modersmålsstöd som något nödvändigt att ha till förfogande. På den förskola där de har flerspråkiga barn anser pedagogerna att det är av stor vikt att modersmålsstöd finns till förfogande om föräldrar anser att modersmålet skall finnas kvar hos barnet. I rapporten *flera språk - fler möjligheter* (2002), står det att modersmålsstöd är lågt prioriterat i olika kommuner. När man intervjuar pedagogerna i min kommun får man intrycket av att det är väldigt svårt att finna modersmåls lärare. Det är lite oroande att fyra av nio pedagoger aldrig hade varit i kontakt med någon modersmålsstödare under många år i barnomsorgen. En av dessa pedagoger frågade mig som intervjuade om det fanns i vår kommun. Det är väl meningen att pedagogerna ska veta att modersmålsstöd är något som skall erbjudas till de familjer som har en utländsk bakgrund. De pedagoger som hade haft en modersmåls lärare senast för 20 år sedan var positiva till att ha ett sådant stöd till flerspråkiga barn. Pedagogerna som hade modersmålsstöd till ett barn var positiva och anser att modersmålsstöd är något som bör finnas till alla barn som är i behov av det. De tyckte dock att det var svårt att få föräldrarna att förstå att det är viktigt att barnet utvecklar sitt modersmål först innan de kommer att lära sig svenska.

Skolverket menar också att pedagogerna måste stödja barnens språk och identitetsutveckling. Det är av stor vikt att man inte placerar de flesta flerspråkiga barn på samma förskola utan att man placerar ut barnen i de förskolor som ligger i närheten. Pedagogerna måste få möjligheter att fortbilda sig i språk och kulturfrågor, eftersom pedagogerna måste ha fortlöpande fakta om hur barnen lär sig språket och hur man ska kunna främja barnens och samhällets kulturer.

Att ha modersmålet som ett verktyg kan innebära att om barnen får modersmålsstöd redan under sin vistelse i förskolan under tidiga år, har dessa barn inga större problem med att snabbt lära in det svenska språket (Myndigheten för skolutveckling 2002, s 29)

Pedagogerna som intervjuades anser att barnen skall vara delaktiga i barngrupper där det är enspråkiga och flerspråkiga barn. Pedagogerna skall vara delaktiga i barnens livsvärld. Pedagogerna i förskola (A) säger att de använder sig av kroppen när de arbetar i barngruppen, de ser kroppen som ett verktyg som används i verksamheter tillsammans med barnen i barngruppen.

Ett relationsrelaterat arbetssätt innebär att pedagogen har en god, nära och varaktig relation till barnet. Det förutsätter att hon eller han dels har förmågan att gå in i relationer och kan använda sig själv som redskap i dem och dels har goda självinsikter (Bozarslan 2001, s 38).

Pedagogerna anser att man skall läsa mycket sagor för barnen och det är extra viktigt att göra det ofta när man har flerspråkiga barn i barngruppen. Rim och ramsor tyckte många pedagoger var en bra språkinläring för alla barn. Trygghet var en sak som pedagogerna ansåg att alla barn behöver känna oavsett om de är enspråkiga eller flerspråkiga. Inga barn lär sig något om de inte känner sig trygga med pedagogerna eller med barngruppen. Pedagogerna har ett stort ansvar att reflektera vårt samhälles värderingar i hur vi bemöter barnen i förskolan (Bozarslan 2001, s 16).

Pedagogerna ska bemöta barnen på det sätt som vårt samhälle anser att man skall bemöta barn. Med det menar jag att man skall lära barnen att man inte ska slåss, inte säga fula ord och vi skall lära barnen att visa varandra respekt och ta hänsyn. Att använda ett varierande arbetssätt och att variera innehållet i verksamheten är något som pedagogerna måste använda sig av, eftersom pedagogerna inte vet vad barnen behöver ha för kunskaper i den kommande tiden (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson 2003, s 93)

Vi ska forma barnen till goda samhällsmedborgare och vi är barnens förebilder, vi ska föregå med gott exempel. Barnen gör inte som vi säger till dem att göra. De gör som vi gör. Man måste utgå från barnens tidigare erfarenheter. Varje barn har olika erfarenheter och kunskaper. Som pedagog skall vi använda oss av vad barnen har med sig för erfarenhet sen tidigare. De barn som har ett annat modersmål har helt andra erfarenheter än vad ett svenskspråkigt barn har. Att använda sig av de olika kulturer som finns i verksamheten anser Bozarslan (2001) att pedagogerna ska lyfta fram (s 108-109). Man kan undersöka likheter och olikheter mellan två eller tre olika kulturer, exempelvis vilka färger finns det på Finlands flagga och har Finlands flaggas färger något gemensamt med Sveriges flaggas färger? Ser de likadana ute eller är de helt olika? Den förskola som jag var på under min vfu under min studietid, hade detta tänkande när de planerade aktiviteter med barngruppen.

Pedagogerna menar att flerspråkiga förskolor är mycket positivt för de övriga barnen och även för pedagogerna. De pedagoger som har en del flerspråkiga barn i verksamheten menar att förskolor som inte har flerspråkiga barn ser det som en belastning när det tillkommer ett barn som inte har svenska språket. Pedagogerna behöver alltid vara närvarande med de barn som har ett annat modersmål, detta för att få en god relation i stunden då barnen samspelar med pedagogerna. Det kan annars lätt bli att de barnen glöms bort (Bozarslan 2001, s 30). Pedagogerna tycker att man ska se alla barn som en tillgång. Alla barn har olika erfarenheter och ju fler barn desto fler erfarenheter.

Att pedagogerna ser vad barnen leker med och hur de leker, kan ge pedagogerna en inblick i vad de barnen har för erfarenheter. Exempelvis två barn leker i ”dockvrån” och de ena barnet sitter på en stol och den andre håller i en plastsked och drar det genom håret på det andra barnet. Detta visar att barnen kan leka frisör men de använder sig inte av sådana saker som frisörer använder utan barnen använder sin fantasi och skeden i detta fall är en sax som man använder sig av när man blir klippt. Denna erfarenhet kan barnet/barnen fått när de har varit hos frisören. Det är på detta sätt barnen fångar upp saker och ting. Barnen är med om det och lär sig av ett beteende. När man som pedagog ser detta kan man ge leken näring genom att ordna de saker som en frisör kan tänkas använda. Detta skall man göra ihop med barnen och det är dem man skall fråga om vad en frisör behöver. Att göra barnen delaktiga i vad som skall finnas att leka med är något som är positivt för barnen och pedagogerna.

Om pedagogerna skall kunna stötta och uppmuntra flerspråkiga familjer så behöver pedagogerna ha fortbildning med jämna mellanrum i hur man kan bemöta och stötta flerspråkiga familjer. Myndigheten för skolutveckling (2006), skriver att insikterna om flerspråkighet är begränsat i dagens samhälle, men det är pedagogerna som skall finnas för de flerspråkiga föräldrarna och arbeta tillsammans med dem för att barnet ska få en bra uppfostran. Det är då av stor vikt att pedagogerna får kompetensutbildning genom att vara med på föreläsningar om hur man bemöter och arbetar med flerspråkiga barn och deras familjer. Denna kommun har mycket sällan föreläsningar om flerspråkiga barn. Detta är något som kommunerna borde försöka att anordna lite oftare.

Läroplanen för förskolan (Lpfö98) är pedagogernas styrdokument och det är utifrån den som de ska planera verksamheten. På sida två i uppsatsen tar jag upp att Lpfö98 anser att flerspråkiga barn ska utveckla sin kulturella identitet och att de skall kunna kommunicera på svenska och på sitt modersmål. Att man tar reda på en del om barnets ursprungsland, sa en pedagog i förskola (B). För att alla barnen skall få en ny erfarenhet kan man ta reda på om det landet har några seder som Sverige inte har. Detta är något jag anser är positivt för hela verksamheten att ta del av. Jag har tidigare nämnt att använda sig av teman som arbetssätt. Detta kan vara bra att som pedagog planera in i verksamheten då man vet att det kan komma ett nytt barn från en annan kultur till sin förskola.

Det är naturligtvis nödvändigt att varje enskilt barn såväl som hela barngruppen blir synligt i arbete. Det är givetvis också viktigt att det finns ett respektfullt förhållningssätt mellan barnen och mellan barn och vuxna, det vill säga att man ser barn som kompetenta och med rättigheter att vara delaktig i sitt eget lärande och liv (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson 2003, s 64)

Lpfö 98 tar också upp att pedagogerna skall visa barn och föräldrar respekt och att de tar ansvar för att det utvecklas en tillitsfull relation mellan pedagog och familj. Pedagogerna som jag intervjuade anser att detta är det absolut viktigaste uppdrag man har som pedagog. Får man inte en bra relation med föräldrarna och barnen kommer de att känna sig ensamma och utanför. Pedagogerna och föräldrarna ska arbeta tillsammans för barnets uppfostran men också ge barnen den omsorg de behöver för att kunna utvecklas. Detta bör de få från både pedagoger och föräldrar.

Leken är en stor del av förskolans verksamhet och den är bra för att få barnen att träna sina erfarenheter tillsammans med andra barn som har andra erfarenheter. Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson menar att man som pedagog skall vara delaktig i leken då barnen själva bjuder in dem (2003, s 204-205). En pedagog får aldrig ”tränga” sig in i barnens lek eftersom detta kan förstöra leken och få barnen att tappa intresset och hitta på något annat. Blir man inbjuden i leken skall man som vuxen vara med på barnens nivå. Man kan exempelvis inte

säga att "Josef nu sa du att pottan var en hatt". Barnet i denna situation visste inte vad potta är för något. Han hade sett ett annat barn ha pottan på huvudet och sagt hatt. Det är dock viktigt att som vuxen visa vad man använder pottan till. Att man sätter en docka på pottan och säger att dockan kissar. Det är på detta sätt som en pedagog skall delta i leken. Man bör inte som pedagog vara rädd för att själv leka. Många pedagoger anser att leka tillsammans med barnen är något som hon eller han inte gärna gör eftersom det är lite "löst". Detta är dock inte vanligt bland pedagogerna i förskolan, utan där är det helt okej att vara med och leka om barnen bjuder in dem i leken. Leken är ett sätt för barnen att testa de nya kunskaper de har fått genom olika upplevelser. Det kan vara som jag tidigare har skrivit om barnen som använde skeden som en sax då barnen lekte frisör.

Barn skapar kultur när barnen leker, denna kultur bygger på barnens interaktion med andra barn. Leken är ett betydelsefullt men försummat område. Barnen lär sig av andra barn (Asplund Carlsson & Pramling Samuelsson 2003, s 45). Barnen tar till sig kunskaper som finns runt dem. Det räcker att barnen går till förskolan en morgon och ser en snigel på gatan. Redan där kommer fantasin igång och barnet funderar ut hur han eller hon ska kunna testa detta när de kommer till förskolan. Hur det är att vara en snigel. Har barnet inte språket kommer det att bli svårt att få med andra barn i dennes funderingar kring snigeln. Barnet kommer att fundera vidare och kommer till slut på hur han eller hon ska uttrycka sina erfarenheter.

Den pedagogiska miljön är en viktig faktor för hur man skall kunna arbeta med flerspråkiga barn. Barnen vistas i förskolans miljö dagligen och för att visa barnen den mångfald som verksamhet har är det viktigt att pedagogerna synliggör de olika kulturerna för barnen.

Barn utvecklar en förståelse för människors skilda bakgrunder och livsbetingelser när pedagogerna låter den mångkulturella förskolan återspeglas både i miljön och i det pedagogiska arbetet. Det skall alltså märkas att barn kommer från olika kulturer och länder. Barns ursprung skall bli synligt för dem själva och för andra barn (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, s 95)

5.5.2 Resultat i förhållande till syfte och problemformulering

De tillvägagångssätten som pedagogerna i förskolorna använder sig av är att de inte gör någon större skillnad mellan de enspråkiga barnen och de flerspråkiga. Pedagogerna anser att man kan jobba med de flerspråkiga barnen på samma sätt som med enspråkiga barn. Det som alla pedagoger vid flera gånger upprepade var att man talar tydligt till de flerspråkiga barnen, "*att använda sig av enkla ord och inte krångla till det*". De har en planering för alla barnen och är det något eller några barn som inte kan kommunicera på det språk som verksamheten talar, använder pedagogerna sig av ett enklare språk med färre ord och de använder kroppen som ett verktyg och visar om det är ett beteende som är bra eller som är mindre bra.

De pedagoger som är i förskola (A) arbetar med att förklara att barnens beteende är det som man "rättar". De säger aldrig att "nu gjorde du fel". De förklarar för barnet att det inte är bra att slå sin kompis. De använder tydligt sitt kroppsspråk när de anmärker det felaktiga beteendet.

Pedagogerna använder sig inte av några speciella metoder utan de använder sig av kroppsspråk och enkla ord när det skall förklaras för de barn som har annat modersmål och som inte har det svenska språket. Pedagogerna anser att man skall ha ett naturligt sätt att bemöta och arbeta med barnen i barngruppen. De anser att man inte skall göra för stor sak av att flerspråkiga barn ibland använder svenska ord konstigt utan de anser att sånt kommer att rätta till sig ju mer de vistas i förskolans verksamhet.

De pedagoger som är i den förskola som har en del flerspråkiga barn i verksamheten anser att rutiner är en sak som de använder sig mycket av. Det är viktigt att de rutiner man har i verksamheten är anpassade efter barngruppen och att man har samma rutiner varje dag. När barnen visar att någon rutin börjar bli tråkig eller att barnen inte vill vara delaktig i aktiviteten, är pedagogerna lyhörda och flexibla i sitt arbetssätt och de går igenom den rutinen och gör en del ändringar för att få barnen nyfikna och intresserade att vilja vara delaktiga igen. Alla pedagogerna ansåg att man skulle använda bilder när man pratar med flerspråkiga barn om de inte har det svenska språket, för att förtydliga det som pedagogerna vill att barnet skall förstå. Det som pedagogerna menar är att de har bilder som visar vad som är de fasta rutinerna i förskola (se s 16). De ansåg att stödtecken är något som är mycket bra att använda sig av när man skall visa vad det är man vill att barnet skall förstå. T.ex. att man visar med tecken att kompiserna gråter för att barnet hade slagit till henne. Då menar de pedagoger i förskola (C) att man pratar med enkla ord och samtidigt visar varför det andra barnet är ledset och gråter.

Pedagogerna anser att flerspråkiga förskolor är bra och att det är positivt att det finns. Men pedagogerna i förskola (C) anser att kommunen ska försöka att placera ut fler av de barn som har annat modersmål till de övriga förskolorna i kommunen. Detta anser de för att det är för tungt för denna förskola att hinna med och räcka till för alla barnen som är i behov av pedagogernas uppmärksamhet. Det blir mer jämna barngrupper med svenska och flerspråkiga barn om man placerar ut de flerspråkiga barnen till andra förskolor runt i kommunen. De andra förskolorna anser att de flerspråkiga barngrupperna ger de övriga barnen en ny kultur och ett annat språk. Pedagogerna menar att detta kan de ta tillvara på i sin verksamhet och exempelvis göra teman om olika kulturer för att belysa olikheterna mellan Sverige och t.ex. Libanon. De kan inte se några nackdelar med att ha flerspråkiga förskolor. De flesta pratade om att de barn som kommer från en annan kultur kan fånga pedagogernas uppmärksamhet och nyfikenhet och göra så att de själva vill veta mer om landet och dess kultur. Det positiva som pedagogerna från förskola (C) sa under intervjun var att de tycker att det är otroligt ”roligt” att ha flerspråkiga barn i barngrupperna eftersom de anser att man får enormt mycket nya kunskaper om olika kulturer och detta är lärorikt för alla i verksamheten.

5.5.3 Förslag till förbättring och fortsatt forskning

Det som är mina första tankar om vad kommunerna bör göra är att anordna flera föreläsningar om flerspråkigheten i samhället och i förskolan. Det är angeläget att pedagogerna får en kännedom om flerspråkighet, eftersom pedagogerna kan eller kommer att få flerspråkiga barn placerade på sina förskolor. Det är viktigt att pedagogerna har kunskap om hur man skall arbeta och bemöta flerspråkiga barn och deras familjer. Har inte pedagogerna denna kunskap kommer de inte att känna sig trygga med att ha kontakt med föräldrarna och de flerspråkiga barnen. Det flerspråkiga barnet som är i verksamheten kommer att känna av denna osäkerhet och detta kan sluta med att barnen och deras föräldrar anser att förskolan behandlar dem dåligt och kommer till slut att ta bort sina barn från den förskolan. Detta blir ingen bra publicitet för kommunen eller förskolan.

En annan sak är att kommunen måste se till att inte placera alla flerspråkiga barn på samma förskola. Detta är inte det bästa alternativet för vare sig barnen eller pedagogerna. Barnen kommer inte att få sina behov tillgodosedda om barngrupperna innehåller allt för många flerspråkiga barn. Pedagogerna pratar redan idag om i att det är ont om tid och barngrupperna bara blir allt större. Man känner igen problemet från den dagliga debatten om grundskolan som förs i TV och tidningar. Det kommer att sluta med att pedagogerna inte kan uppfylla de

krav som finns på dem från Skolverket och staten. Detta kommer även att föra med sig att pedagogerna som arbetar i förskolor där det är många flerspråkiga barn bara kommer att göra det absolut nödvändiga i verksamheten. Planering och reflektion kommer inte att kunna tillfredställas eftersom tiden till det inte kommer att räcka till.

I framtiden skulle jag gärna se mer forskning i riktning mot hur kommunen arbetar gentemot och vad kommunen anser om flerspråkiga barn och deras familjer. Det är viktigt att undersöka vad kommunen har för mål för förskolan om hur de ska bemöta och arbeta med behovet av modersmålsstöd. Likaså behöver det tydliggöras vad pedagogerna har för rättigheter enligt kommunen. Dessutom är det viktigt att lyfta fram vad kommunen själva skulle vilja ändra på när det gäller verksamheterna i förskolorna som det ser ut idag.

6. Mina slutsatser

Det som denna forskning har gett mig är insikten i att modersmålsstöd inte prioriteras i förskolan ännu men inom en snar framtid kommer vi förmodligen att ha mer modersmålsstöd i förskolans verksamhet. Trots att vissa pedagoger inte har några större erfarenheter när det gäller flerspråkiga barn, vågar de ändå testa sig fram tillsammans med sitt arbetslag.

Eftersom förskolan blir en mötesplats för många olika kulturer och modersmål, är det viktigt att pedagogerna tar tillvara de kulturella förtjänster som finns och utveckla flerspråkigheten. Det är en stor chans och en fin möjlighet för pedagogerna och de svenska barnen att få lära sig något om en eller flera olika kulturer. Barnen får dessutom lära sig att det inte talas svenska i hela världen utan att det finns olika språk och att de inte alls låter likt det svenska språket. Förskolan skall förbereda barnen på vårt samhälle och detta samhälle ändrar sig från år till år. Vi som pedagoger kan inte förutspå hur samhället ser ut och gestaltar sig då barnen blir vuxna. Därför bör pedagogerna planera sina aktiviteter noga för att det skall kunna främja barnen i framtiden.

Kommunen borde se till att det blir fler fortbildningar om flerspråkighet i förskolan eftersom det går att förutse att förskolan i framtiden kommer att ha ännu fler barn med annat modersmål än svenska. Lärarutbildningen borde lägga till fler kurser om flerspråkighet och modersmålsstöd eftersom detta är en viktig kunskap som blivande lärare är i behov av.

Nu var detta arbete en undersökning i en mindre kommun och pedagogerna på de olika förskolorna hade ingen kännedom om vad lärarutbildningen har för kurser eller innehåll. Att ha ett samarbete med lärarutbildningen och pedagogerna inom förskolorna är en bra sak att utveckla i framtiden. Då vet de pedagoger som är handledare till blivande lärare vad lärarutbildningen har för innehåll, och kan på detta sätt läsa in sig bättre på vad det är lärarutbildningen handlar om och att möta lärarstudenternas behov på ett mer verklighetsförankrat sätt.

Referenser

- Asplund Carlsson, M & Pramling Samuelsson I (2003). *Det lekande lärande barnet*. Stockholm: Liber
- Axelsson, M (1999). *Tvåspråkiga barn och skolframgång- mångfalden som resurs*. Stockholm: Rinkeby språkforskningsinstitut.
- Backman, J (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Bozarslan, A (2001). *Möte med mångfalden: förskola som arena för integration*. Stockholm: Runa förlag
- Denscombe, M (2000). *Forskningshandboken - för småskalig forskningsprojekt*. Lund: Studentlitteratur
- Johansson, E (2003). *Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Skolverkets monografiserie. Stockholm: Skolverket
- Ladberg, G (2003). *Barn med flera språk*. Lund: Studentlitteratur
- Lantz, A (1993). *Intervjumethodik*. Lund: Studentlitteratur
- Myndigheten för Skolutveckling (2006). *Komma till tals/flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Liber
- Nygren-Junkin, L (2006) *Modersmål har vi allihopa här med, och där med...* I Språkvård 3:06
- Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur
- Skolverket (2002). *Flera språk- fler möjligheter (utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen)*. Stockholm: Skolverket
- Stukát, S (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplanen för förskola*. Stockholm: Fritzes

Internet

Statistik om hur många barn som har modersmål och modersmålstöd från:
<http://skolverket.se/sb/d/1664/a/9223>. 15 februari 2008

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Vad anser ni är bra eller mindre bra med flerspråkiga förskolor?
2. Hur tror ni att framtidens barngrupper kommer att se ut?
3. Vad tror ni att det kommer att krävas av lärarutbildningen i framtiden?
4. Hur medlar ni mellan två barn så att det utländska barnet förstår?
5. När ni får eller har barn som inte kan svenska språket hur arbetar ni med dessa barn så att de kommer att kunna förstå vad pedagogerna säger och vill lära ut?
6. Hur ser en planering ut för barn med annat modersmål?
7. Hur skulle ni dokumentera och utvärdera ert sätt att bemöta utländska och svenska barn?
8. Vad finns det för olika sätt att kommunicera med barn som inte kan svenska?
9. Finns det modersmålsstöd? Är detta något som ni haft i verksamheten? Hur tycker ni att det var att arbeta med modersmålsstöd?
10. Vad skulle du vilja tillägga som inte kommit med i intervjun?